

La companyia petrolera Shell s'ha de justificar davant del tribunal a l'Haia per danys ecològics a Nigèria.

És la primera vegada que una companyia petrolera es presenta davant un tribunal europeu a causa de danys ecològics en un país en desenvolupament.

A Peter Voser li agrada parlar de les coses bones que fa la seva companyia en tot el món. “Les claus decisives per al nostre negoci són el desenvolupament sostenible i les prestacions socials”, diu Schweizer a tall d'exemple. El compliment dels drets humans, la protecció del medi ambient... el president de Shell se sent compromès amb uns objectius talment respectables!

No obstant, no a tots els afectats per la seva empresa global els sembla tan evident, això. Al nigerià Eric Dooh, per exemple, no.

Aquests dies de gener ha tornat als seus vivers de peixos (o a allò que n'ha deixat el petroli de Shell al delta del Níger). Això abans era la llar de Dooh. És on el seu pare li va ensenyar a pescar. És on va aprendre a atrapar crancs i tilàpies i a tornar amb la canoa al seu poble, Goi, remuntant els rius plens de manglars d'aigües poc profundes. És a Ogoniland, a ben bé una hora en cotxe al sud-est de la ciutat portuària Port Harcourt.

El poble ja no existeix. “És que ja no hi ha peixos”, diu Eric Dooh. I juntament amb la pesca, la gent també va anar desapareixent de Goi. El que els va fer fora va ser el petroli: les quantitats ingents que se'n van vessar d'un oleoducte de Shell. Ja fa ben bé vuit anys, de la fuga. I tot i així, la llacuna i els vivers continuen estant tacats de negre. A Goi fa una olor semblant a la que se sentiria al costat d'una gasolinera en una carretera acabada d'asfaltar.

Per aquest motiu Eric Dooh, de 44 anys, ha portat Shell a judici. No a Nigèria, sinó al país d'origen de la companyia: els Països Baixos. “Vull

Quatre pescadors contra Shell

Un home, a Goi, mostra una mà tacada de petroli, en una fotografia cedida per l'ONG holandesa Milieudefensie.

que netegin com cal”, diu. El dimecres d'aquesta setmana compareixerà davant el tribunal de districte a l'Haia per la proclamació de la sentència, juntament amb tres pescadors més, també demandants, i alguns simpatitzants de Friends of the Earth, una associació per a la protecció del medi ambient.

Davant d'ell seurà un exèrcit de juristes. Shell no és un grup només poderós als Països Baixos: té una facturació anual de 470.000 milions de dòlars, 90.000 empleats i 43.000 benzineres en més de 80 països. Segons els càlculs dels experts, només gràcies als pous de petroli nigerians la multinacional ha guanyat 1.800 milions de dòlars. Per a Shell no sols hi ha en joc els diners, sinó també el seu prestigi. Per això els advocats van provar d'impedir el procés durant quatre anys.

Al cap i a la fi, el responsable directe d'això és l'empresa filial Shell Petroleum Development Company (SPDC), que forma una aliança d'empreses amb l'estat nigerià. Això no obstant, el tribunal va fer cas als demandants, segons els quals les decisions estratègiques per al país africà es prenen a la central de l'Haia.

Com acabarà aquest procés? El fet que per primera vegada una gran companyia hagi de respondre davant d'un tribunal europeu a causa de danys mediambientals tindrà conseqüències. Fins ara, les grans companyies semblaven, la majoria, immunes a les denúncies de les seves colònies d'explotació. I precisament els jutges holandesos podrien establir un precedent amb el cas de Shell, i alhora una mena d'obligació moral jurídica: en un futur, també es podria ajudar algunes persones a aconseguir els seus drets; persones que viuen en països on empreses europees es beneficien del fet que la llei vigent mai no es modifica.

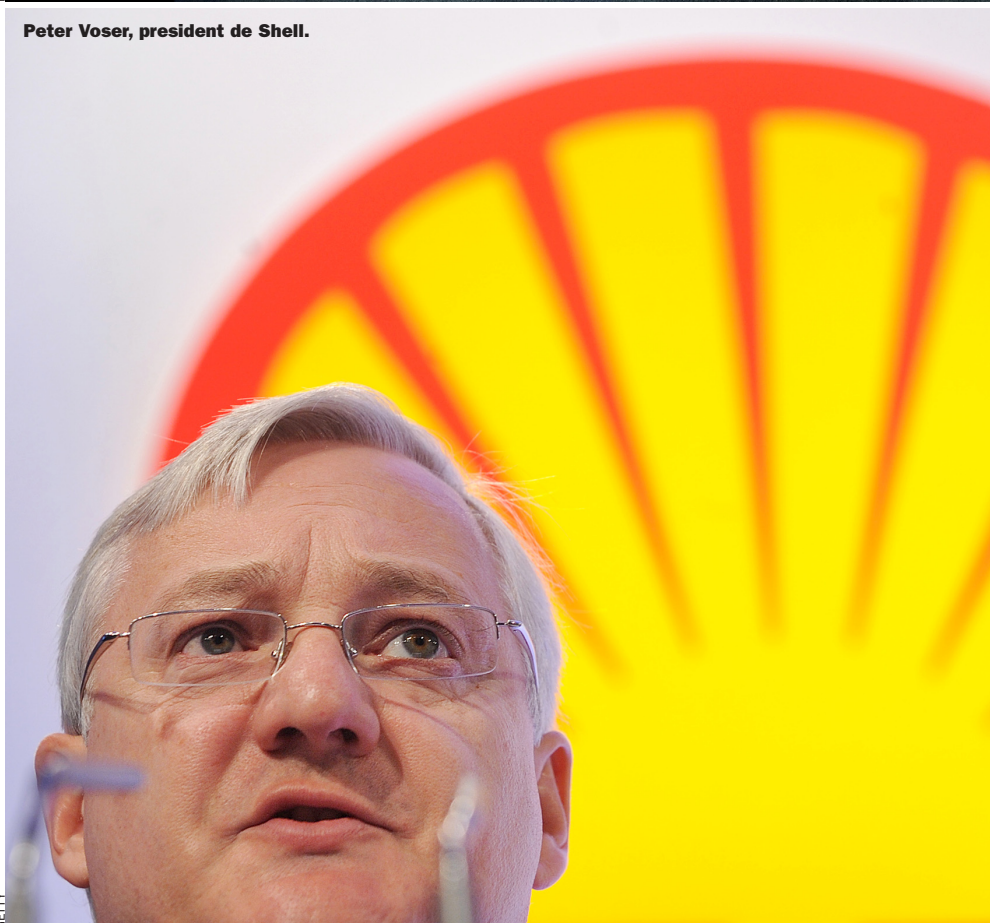
A Nigèria, la situació jurídica no és tan dolenta com tot això, si més no en teoria. La constitució nigeriana contempla la protecció d'aigua i sòl. Les lleis del petroli exigeixen compensacions “justes i adequades” en el cas d'una fuga de petroli.

Segons l'opinió de molts juristes i d'organitzacions no governamentals això també és vàlid en els casos de sabotatge, que encara són tan habituals al delta del Níger, si bé molts dels rebels

D'esquerra a dreta, Alali Efanga, Friday Alfred Akpan-Ikot Ada Udo, Chief Fidelis Oguru Oruma i Eric Dooh, assisteixen com a part demandant al judici contra la petrolera Shell per un delictes de presumpta contaminació ambiental a Nigèria, en un jutjat de l'Haia.

Peter Voser, president de Shell.

d'avui dia s'ocupen més de fer negocis que no pas de la política.

Alguns intercepten oleoductes i munten refineries il·legals. D'altres han acceptat milions de dòlars dels fons per a l'amnistia i gandulegen per hotels de luxe, o bé vigilen amb les seves tropes els conductes que abans feien volar. A favor de Shell, però, cal reconèixer que es va comprometre a netejar els vessaments conseqüència dels sabotatges.

Però quin valor tenen realment les lleis i les promeses en un país miserios, on es mouen fortunes provinents del negoci del petroli mentre dos terços de la població han de viure amb menys d'1,25 dòlars al dia? Nigèria figura entre els països més corruptes de la terra. No hi ha gairebé aigua potable, però els seus 109 senadors cobren un salari anual de vora un milió i mig de dòlars. En un país així la netedat només és una qüestió de diners.

Generalment, les negociacions sobre aquest tema es duen en secret entre les companyies petrolieres i els caps dels pobles afectats, "sense cap acompanyament jurídic", segons un informe d'Amnistia Internacional. Perquè aquests tripijocs semblin seriosos, més tard els afectats obtenen rebuts de tots colors de part dels empleats de les empreses de neteja. Només entre els quatre demandants en van rebre 27, d'aquests informes. En alguns, ni tan sols era correcta la data de la fuga.

Bopp van Dessel coneix tota aquesta paperassa. A mitjan anys noranta dirigia el departament d'estudis de medi ambient de Shell a Nigèria. "Qualsevol informe de Greenpeace era més efectiu que quaranta dels nostres informes d'avaluació d'impactes". A Goi, algú anomenat "Nwion Dooh" va confirmar les mesures de neteja. "És un nom fantasma, no existeix aquest home!", explica Eric Dooh.

Shell no es va voler pronunciar sobre aquest tema, com sobre tantes altres qüestions que va plantejar l'*Spiegel*. Per a la multinacional del petroli la neteja a Goi es va dur a terme "d'acord amb els informes de sanejament" l'any 2007. Segons la pàgina web de la companyia, els pobles afectats estan "pràcticament nets".

Mene Tomii, de 79 anys, encara recorda com en el seu dia les empreses

extractores es van acostar a ells. Recorda com es va fregar les mans quan va brollà el primer petroli el 1958. Tomii és un dels reis d'aquesta regió. Arriba en un Mercedes negre perfectament encerat i lleugerament abonyegat. Llavors, explica, Shell havia citat els caps dels pobles en una església metodista.

"Si teniu sort, trobarem petroli sota la vostra terra i tindreu la vida assegurada", els van prometre els directius de Shell. Aquesta promesa, encara no l'ha oblidada, Tomii. "Al final això es va reduir a un xiling de compensació per cada arbre que es talava, a tot estirar." Però el negoci prosperava. Fa més de 54 anys que la companyia angloholandesa xucla cru del sòl nigerià.

Amb aquesta finalitat, es van amagar 9.000 quilòmetres de conductes entre la vegetació. En alguns punts, Shell ni tan sols s'ha pres la molèstia d'enterrar-los.

Tan sols el 2011, va haver-hi 181 fugites d'oleoductes, que en moltes ocasions eren massa vells i porosos. Shell també admet alguns problemes de manteniment. Però la companyia atribueix la gran quantitat d'incidents, així com el desastre de Goi el 2004, als sabotatges.

S'estima que, en els últims cinquanta anys, s'han vessat un milió i mig de barrils de cru de Shell al delta. Aquesta quantitat correspon, si fa no fa, a un desastre com el d'*Exxon Valdez* anual –i encara avui se'n vessen 77.000 litres al dia, segons calculen els ecologistes.

Ara, les empreses extractores i el govern nigerià no han escapat a les crítiques de les Nacions Unides. Un estudi de l'any 2011 constata la contaminació de les aigües subterrànies. Al poble d'Ogoni, situat prop d'un oleoducte, la gent bevia aigua contaminada amb benzè, una substància cancerígena en una concentració 900 vegades per sobre del llimit establert per l'Organització Mundial de la Salut.

Eric Dooh, ja va poder percebre els efectes col·laterals de l'extracció quan encara era un nen: "Ben aviat vaig saber què eren les fugites de petroli, i sabia que les detonacions al nostre voltant tenien a veure amb l'exploració de camps petrolífers". El 1987 el galliner del seu pare es va esfondrar després d'una explosió i van morir milers d'animals. Dels oleoductes que eren a prop

EL TEMPS

sempre en tornava a brollar, de petroli. Els grans viviers de peixos de la família i desenes d'estanys de cria s'omplien contínuament d'aquest lubricant negre. A la gent li sortien èczemes.

“Fins que va arribar un moment que el meu pare en va tenir prou. Estava fart de l'almoïna amb què Shell ens tranquil·litzava, a nosaltres i als pobles del voltant, i els va demandar”, explica Dooh. Per al seu pare, un dels caps de Goi, no va ser un pas fàcil. De jove, ell mateix havia treballat per a Shell a les torres de perforació. I tot i així, aviat se li van acabar els diners per a dur a terme el procés. També hi ha una altra denúncia que es va presentar a Port Harcourt el 1993 sobre la qual encara avui no s'ha pres cap decisió.

I així, el final de Goi va arribar l'octubre del 2004. L'oleoducte transnigerià, que passava prop del poble, va esclatar. Durant dies es va anar escampant pels rius una catifa de petroli, que finalment es va encendre. La llacuna va cremar durant gairebé una setmana. Quinze hectàrees de manglars eren pastura de les flames. Goi es va convertir en un poble fantasma.

A finals del 2011 va morir el pare d'Eric. Però abans de la seva mort va decidir tornar a denunciar Shell –amb l'ajuda de Friends of the Earth, que, ara, presten suport al seu fill a l'Haia.

La demanda ha caigut com una bomba a Shell. Entre els cercles més elitistes d'Holanda, durant molt de temps s'ha considerat una insolència atrevir-se a criticar el gegant del petroli. El fet que quatre pescadors nigerians poguessin portar la companyia davant els tribunals resultava inversemblant. Però la cosa encara ha anat a més.

D'ençà del 2004 un dels pous de la Shell ha estat vessant petroli cru vora la comunitat d'Ikot

També per primera vegada en 103 anys una empresa ha hagut de declarar davant el Parlament. Ian Craig, gerent de la companyia, va justificar la combustió del gas que deriva del tractament del petroli –una activitat perjudicial per al medi ambient– i les fugites, dient que, al cap i a la fi, a Gabon tampoc no hi ha disputes per aquesta mena de coses. A més, segons ell, Shell opera a l'Àfrica seguint els mateixos criteris amb què ho fa arreu.

L'experiència de l'ex-treballador de Shell Bopp van Dessel va ser diferent: “Les instal·lacions a Nigèria no obeïen ni els estàndards locals ni els interna-

cionals”. Mentre l'engranatge de producció de l'empresa brillava als països occidentals, amb prou feines podia reconèixer les mateixes instal·lacions a Nigèria: “Totes les instal·lacions de Shell que vaig veure eren brutes. Hi feia una pudor espantosa, i jo tenia clar que s'estava devastant la zona”.

A l'Haia, durant la compareixença en el cas dels quatre pescadors, per no prendre riscos, en comptes del gerent van ser els advocats de Shell els qui van agafar les regnes. I és que aquesta vegada ja no els ajudaran els milions i milions de dòlars que ha injectat l'empresa en projectes socials.

És cert que la companyia ha invertit força diners i ha construït carreteres, ha fundat escoles i ha finançat programes d'ajuda per a la creació d'activitats independents. Però per a què serveix tot això si l'aigua que beuen aquestes persones està contaminada? També calen hospitals nous, però és del tot grotesc que s'hi tractin sobretot persones que lluiten contra les conseqüències de

Shell s'ha considerat intocable durant anys entre els cercles més elitistes d'Holanda

Ada Udu.

l'aigua contaminada o que tenen problemes respiratoris causats per les flames del gas que cremen constantment.

Els advocats quasi ploraven en esgrimir un dels seus arguments clau: els honorables jutges haurien de tenir en compte que els gerents de la filial SPDC no sols parlen una altra llengua, sinó que, a més, s'enfronten a una altra "manera de legislar" a la qual no estaven acostumats. "La distància entre Nigèria i els Països Baixos és gran", segons els juristes. Tot i així, en alguns casos el govern i la companyia sí que són sorprenentment propers: si es tracta d'aconsellar el president nigerià sobre la llei del petroli, el president de Shell, Voser, no dubta ni un instant a anar-hi personalment a parlar-ne. A més, les accions de Voser fins perden valor quan a Nigèria hi ha fugites de petroli, com es pot llegir en els informes comercials. Segons Wikileaks, Ann Pickard, gerent de Shell Àfrica des de fa anys, també es va vanter de tenir gent de Shell en "tots els ministeris".

A Shell encara li queda la hipòtesi que les tres fugites de petroli, sobre les quals es discuteix a l'Haya ara mateix, han sigut obra de sabotejadors o lladres de petroli. "És increïble que Shell atribueixi totes aquestes coses al robatori", diu Nnimmo Bassey, un arquitecte a qui l'anterior govern militar va obligar a viure en la clandestinitat. Bassey calcula que "pel que diuen, s'haurien d'estar extraient gairebé set milions de litres al dia!". Aquest home, guardonat amb el premi Nobel alternatiu de la pau, és un dels activistes nigerians més coneguts. "Ningú no pot demostrar aquestes xifres."

"Hi ha fins i tot una agència per a la investigació de les fugites" diu Bassey amb un somriure irònic, "però depèn dels coneixements tècnics i els helicòpters de Shell". La multinacional del petroli mateix, sobre aquest tema només ha expressat que té relacions interprofessionals amb totes les autoritats – també quan va haver-hi el cas d'aquella fuga el 2005 que va contaminar tots els estanys de peixos d'Alali Efangana a Oruma. Ell també ha demandat Shell. I, també en aquest cas, com a mínim per a la companyia, tot indica que va ser un sabotatge. No obstant, ja es parlava de "danys greus a les parets (dels conductes)" en informes interns de la companyia a mitjan anys noranta. El 1999 es va considerar que "no es podia seguir trampejant" amb la corrosió de l'oleoducte de Kolo Creek.

"Ja abans del 2005 el conducte perdia contínuament", diu Alali Efangana, que entretant treballa com a comptable financer. Shell no es pronuncia sobre tot això. L'empresa també ha deixat certes qüestions sense respondre, com ara: com pot ser que en un sabotatge es mantingués intacta la vegetació que hi havia sobre el punt en qüestió? I per què haurien d'haver cavat un forat de més de dos metres, si després havien de perforar la part inferior de l'oleoducte?

"Les lleis d'indemnització per danys hi són, però ningú no les aplica", diu David Amakiri, el rei d'Oruma que va col·locar Shell. No està disposat a parlar massa bé de l'empresa. A la pregunta sobre si la comunitat ha obtingut benefici de la febre del petroli, respon que Shell va construir una carretera fins al seu palau reial, una cabana del consell on hi ha fotos d'ell i dels seus avantpassats penjades sobre sofàs desgastats. "Això va ser tot des del 1971."

Encara passarà molt de temps fins que es pugui tornar a pescar a Oruma i a Goi. Trenta anys, van dir uns treballadors de l'ONU a Eric Doo, que volia tornar a la llacuna. Allí des d'on es té una bona vista sobre el riu, Eric Doo hi vol construir una petita pensió. Algun dia.

Nils Klawitter

© *Der Spiegel*

Traducció de Gemma Repiso